

*dr Joanna Sychała*¹

Katedra Koniunktury Gospodarczej
Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Wpływ instrumentów polityki fiskalnej na wahania koniunkturalne w gospodarce polskiej

WSTĘP

Organy państwa zajmujące się gromadzeniem dochodów budżetowych oraz ich wydatkowaniem są w gospodarce rynkowej, obok banku centralnego, drugim podmiotem realizującym politykę stabilizacji. W teorii ekonomii wyrażany jest pogląd, że polityka fiskalna państwa polegająca na regulowaniu ogólnej wysokości i proporcji dochodów oraz wydatków państwa, może wpływać na procesy realne w gospodarce, w tym także na jej możliwości wzrostowe. Jednak pomimo pełnienia rozmaitych funkcji (m.in. alokacyjnej czy redystrybucyjnej) polityka fiskalna jest przede wszystkim klasycznym narzędziem polityki stabilizacyjnej. Polityka fiskalna, obejmująca politykę podatkową i politykę wydatków budżetowych, jest nierozzerwalnie związana z finansami publicznymi, a jej wpływ na gospodarkę może być wielostronny.

Ze względu na potencjalne możliwości wpływu stabilizujących instrumentów fiskalnych na poziom aktywności gospodarczej, polityka fiskalna rozważana jest jako narzędzie działań antycyklicznych, którym może posługiwać się rząd w dążeniu do stabilizacji warunków gospodarczych. Poprzez pojęcie antycykliczności w opracowaniu rozumie się takie kształtowanie zmiennych fiskalnych, które zmniejsza wahania zagregowanego popytu.

Wpływ narzędzi stosowanych w polityce fiskalnej na zmiany aktywności gospodarczej jest niewątpliwy, jednakże sposób oddziaływania poszczególnych instrumentów nie zawsze jest zgodny z założeniami na gruncie teoretycznym. Oznacza to, że w praktyce instrumenty fiskalne wykazują działanie stabilizujące lub destabilizujące. Zgodnie z założeniami teoretycznymi oczekuje się, aby

¹ Adres korespondencyjny: Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Koniunktury Gospodarczej, al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań, tel. +48 61 854 38 46; e-mail: joanna.sychala@ue.poznan.pl.

instrumenty te w okresach wysokiej aktywności gospodarczej hamowały wzrost globalnego popytu, a w okresie niskiej aktywności gospodarczej hamowały jego spadek. Wskazuje się jednak na wiele czynników mogących negatywnie oddziaływać na właściwe prowadzenie polityki fiskalnej. Ich konsekwencją najczęściej jest wysoki deficyt budżetowy oraz narastające zadłużenie publiczne. Czynniki te mogą przyczyniać się do prowadzenia polityki fiskalnej w sposób procykliczny. W okresie słabej koniunktury oznacza to zmniejszanie wydatków budżetowych i zwiększanie obciążeń podatkowych, natomiast w okresie dobrej koniunktury – zwiększanie wydatków i zmniejszanie podatków. Tak prowadzona polityka fiskalna zamiast przeciwdziałać negatywnym skutkom oddziaływania cyklu koniunkturalnego na gospodarkę, znacznie je nasila [Działo, 2012, s. 27].

Celem głównym artykułu jest próba empirycznego zbadania charakteru wpływu wybranych, mierzalnych instrumentów polityki fiskalnej na zmiany aktywności gospodarczej w Polsce w latach 2001–2013. Na tej podstawie oceniona zostanie skuteczność tych instrumentów w prowadzonej polityce antycyklicznej. W pracy przyjęto hipotezę, iż realizowana w Polsce polityka fiskalna w niskim stopniu zorientowana jest na realizację celów antycyklicznych.

METODY I NARZĘDZIA WYODRĘBNIANIA WSPÓŁCZESNYCH WAHAŃ KONIUNKTURALNYCH

W grupie wskaźników umożliwiających wyodrębnienie punktów zwrotnych cykli koniunkturalnych oraz analizę ich cech morfologicznych przyjęto kwartalne indeksy dynamiki PKB w cenach stałych (gdzie analogiczny kwartał roku poprzedniego = 100). Przyjęte dane pochodzą z bazy Głównego Urzędu Statystycznego i obliczane są zgodnie z zaleceniami ESA 1995 [GUS, 2015].

W analizach przyjęto koncepcję cyklu odchyień wraz z założeniami dotyczącymi budowy takiego cyklu i jego zewnętrznych właściwości. Podstawową zaletą tej koncepcji wyodrębniania wahań jest fakt, że w stosunkowo wysokim stopniu odpowiada ona teoretycznym hipotezom o współczesnych cyklach koniunkturalnych, a szeregi odchyień uzyskane w wyniku jej stosowania wykazują relatywnie wyraźne punkty zwrotne [Tichy, 1976, s. 48]. Cykle odchyień tworzone są przez fluktuacje występujące w szeregach czasowych, z których wyeliminowano wahania sezonowe i przypadkowe oraz tendencję rozwojową [Barczyk, 2001–2002, s. 53–54]. Założono, że współczesne cykle składają się z dwóch elementów: punktów zwrotnych (górných i dolnych) oraz faz (wzrostowej i spadkowej). Punkt zwrotny górny (dolny) występuje w sytuacji, gdy wartość elementu szeregu, z którego usunięto zmiany losowe, sezonowe oraz tendencję rozwojową, osiąga maksimum (minimum) w stosunku do oszacowanej linii trendu. Punkty zwrotne muszą występować na przemian [Barczyk i in., 2010, s. 157].

Pierwszym etapem postępowania badawczego było urealnienie zmiennych wyrażonych w cenach stałych wskaźnikiem cen towarów i usług konsumpcyjnych. Kolejnym krokiem analiz była eliminacja wahań sezonowych i przypadkowych oraz wygładzenie szeregu chronologicznego wielokrotnie dobieranymi średnimi ruchomymi za pomocą desezonalizacji procedurą TRAMO-SEATS. Do dalszych analiz przyjęto szereg zawierający w sobie łączne działanie trendu i cyklu. W analizie przyjęto, iż badane szeregi zawierają pierwiastek jednostkowy, a więc są niestacjonarne, co oznacza, że składnik cykliczny zmiennej jest różnicą między jej wartością bieżącą a wartością trendu (średnia ważona przeszłych, obecnych i przyszłych obserwacji) [Kruszka, 2009, s. 194–195]. Tę metodę powszechnie nazywa się filtrem Hodricka-Prescotta, który pozwala wyodrębnić w przyjętych szeregach czasowych trend stochastyczny w postaci tendencji rozwojowej. W efekcie przeprowadzenia filtracji otrzymano szereg wartości pokazujących długookresową tendencję rozwojową w postaci wyodrębnionych wahań koniunkturalnych (tj. odchyleń od trendu) będących podstawą do dalszych analiz.

W przeprowadzonej analizie cech morfologicznych cykli w gospodarce polskiej w latach 2001–2013 przyjęto wynikające z wcześniejszych rozważań założenia praktyczne dotyczące cykli odchyleń. Przyjęto, że minimalna długość fazy wynosi trzy kwartały. Oznacza to, że minimalna długość cyklu może wynieść sześć kwartałów. Założono także, że kwartał, w którym występuje punkt zwrotny górny, będzie zaliczany do fazy wzrostowej, a okres, w którym wyodrębniono punkt zwrotny dolny, będzie należał do fazy spadkowej. Przyjęto, że amplituda cyklu to różnica między amplitudą fazy wzrostowej i amplitudą fazy spadkowej.

OCENA CECH MORFOLOGICZNYCH WAHAŃ KONIUNKTURALNYCH W POLSCE

Zestawienie cech morfologicznych cykli koniunkturalnych wyodrębnionych w gospodarce polskiej we wskaźnikach PKB prezentuje tabela 1.

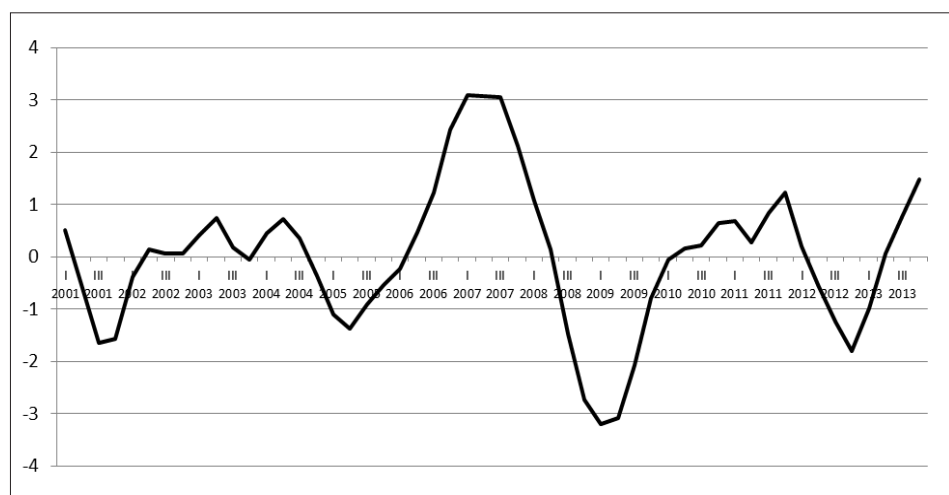
Tabela 1. Wybrane cechy morfologiczne cykli koniunkturalnych w szeregu czasowym PKB w Polsce w okresie I kw. 2001 r. – IV kw. 2013 r.

Cechy morfologiczne cyklu	Fazy cykli koniunkturalnych							
	spadku	wzrostu	spadku	wzrostu	spadku	wzrostu	spadku	wzrostu
Produkt krajowy brutto								
Okresy występowania	– III '01	IV '01 – II '03	III '03 – II '05	III '05 – I '07	II '07 – I '09	II '09 – IV '11	I '12 – IV '12	I '13 –
Długość (w kwartałach):		7	8	7	8	11	4	
– fazy								
– cyklu		15		15		15		

Amplituda:							
– fazy		2,39	2,12	4,46	6,29	4,43	3,02
– cyklu		0,27		-1,83		1,41	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na podstawie uzyskanych wyników można sformułować wnioski dotyczące wybranych cech morfologicznych. W analizowanych szeregach czasowych występują wyraźne oscylacje, które tworzą cykle koniunkturalne. W przebiegu szeregu PKB dla gospodarki polskiej w okresie objętym analizą wyróżniono 6 pełnych faz, w tym trzy wzrostowe i trzy spadkowe. Ponieważ każdy cykl składa się z fazy wzrostowej i spadkowej utworzyły one trzy pełne cykle. Graficzną prezentację kształtowania się fluktuacji koniunkturalnych dla szeregu PKB w analizowanym okresie przedstawiono na rys. 1 [Spychała, 2015, s. 457–459].

Rys. 1. Przebieg wahań cyklicznych dla szeregu czasowego PKB w Polsce w okresie I kw. 2001 r. – IV kw. 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

ANALIZA WPŁYWU WYBRANYCH INSTRUMENTÓW FISKALNYCH NA WAHANIA KONIUNKTURALNE W POLSCE W LATACH 2001–2013

Empiryczna analiza cech morfologicznych wahań koniunkturalnych umożliwiła zbadanie związków pomiędzy zmianami aktywności gospodarczej, a kwantyfikowalnymi strumieniami pokazującymi efekty oddziaływania instrumentów polityki fiskalnej.

Na podstawie empirycznych analiz zmian PKB można stwierdzić, iż od początku okresu badawczego gospodarka polska znajdowała się w fazie niepomyślnej koniunktury i dopiero od IV kw. 2001 r. poziom aktywności gospodarczej w Polsce ulegał stopniowej poprawie. Okres ten został zakończony w II kw. 2003 r. i stanowił pierwszą wyznaczoną fazę, określoną mianem fazy wzrostu. Należy jednak zauważyć, że w czasie jej trwania, tj. w III kw. 2002 r., wystąpił krótkotrwały spadek aktywności, który na podstawie przyjętych założeń został zaakceptowany jako faza wzrostowa cyklu. W tym okresie najważniejszą pozycję w grupie dochodów budżetowych stanowiły dochody podatkowe, wśród których najistotniejszą rolę odgrywały podatki pośrednie. Dynamika przyrostu dochodów podatkowych zwiększała się za wyjątkiem podatku dochodowego od osób prawnych. W przypadku dochodów niepodatkowych szybkość ich wzrostu uległa obniżeniu. Dynamika łącznych wydatków budżetowych była rosnąca, a najszybciej zwiększały się wydatki majątkowe oraz wydatki na dotacje do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Zaobserwowane w analizowanej fazie wzrostowej cyklu koniunkturalnego kształtowanie się dynamiki dochodów budżetowych (zarówno ogółem, jak i podatkowych) jest zbieżne z teoretycznymi postulatami ekonomii, szczególnie na nurcie keynesizmu. W nurcie tym przyjmuje się zależność wprost proporcjonalną pomiędzy poziomem aktywności gospodarczej i poziomem dochodów (podatkowych i niepodatkowych). Jednakże kształtowanie się dynamiki dochodów niepodatkowych jest niezgodne względem wspomnianych postulatów teoretycznych. Także w sferze łącznych wydatków budżetowych stwierdzone empirycznie kierunki zmian okazały się rozbieżne z oczekiwaniami teoretycznymi. W analizowanej fazie poprawy koniunktury utrzymywał się deficyt budżetowy na poziomie przekraczającym 4% PKB. W końcowym etapie fazy wzrostowej deficyt wykazał tendencję spadkową zarówno w relacji do PKB, jak i w wartościach nominalnych, co należy ocenić pozytywnie.

Rozpoczęta w III kw. 2003 r. i zakończona w II kw. 2005 r. faza niskiej aktywności gospodarczej charakteryzowała się wystąpieniem krótkotrwałej poprawy koniunktury przypadającej na I i II kw. 2004 r. Zaobserwowano zarówno wzrost dochodów budżetowych ogółem, dochodów podatkowych i niepodatkowych w ujęciu nominalnym, jak również wzrost ich dynamiki. Jedynie podatki dochodowe PIT i CIT cechowały się zmiennością w ujęciu nominalnym oraz zmniejszeniem szybkości przyrostu dochodów z ich tytułu w 2004 r. Analizując stronę wydatkową budżetu można stwierdzić wzrost wydatków ogółem oraz ich zmniejszenie w grupie dotacji i subwencji. Co jest charakterystyczne dla tego okresu – dynamika wydatków na dotacje i subwencje nie ulegała znacznym wahaniom. Pomimo utrzymywania się w gospodarce polskiej fazy niepomyślnej koniunktury państwo zwiększało dochody podatkowe, co oznacza sprzeczność z teoretycznymi zaleceniami. Odwrotnie proporcjonalna zależność pomiędzy wydatkami budżetowymi a zmianami PKB potwierdza zgodność z wymogami sformułowanymi na gruncie rozwiązań modelowych. Pozytywnym elementem polityki omawianego okresu był dynamiczny wzrost nakładów inwestycyjnych

państwa szczególnie w 2004 r. Zgodnie z oczekiwaniami w fazie spadku kształtowaniem się salda budżetowego w 2004 r. deficyt budżetowy wzrósł.

Kolejna faza wzrostowa trwała od III kw. 2005 r. do I kw. 2007 r. i spośród analizowanych faz należy ją ocenić jako najbardziej dynamiczną dla polskiej gospodarki. Analizując budżet państwa w tym okresie można stwierdzić znaczny wzrost dochodów budżetowych w ujęciu nominalnym szczególnie na przełomie 2006 i 2007 r. Dynamika dochodów wzrastała w tym okresie średnio o około 14,9%. Wszystkie podatki dochodowe charakteryzowała dodatnia dynamika, a największe przyrosty dotyczyły podatku dochodowego od osób prawnych, który średnio zwiększał się w ujęciu rok do roku o 23,4%. Dynamika dochodów niepodatkowych cechowała się naprzemiennymi wzrostami i spadkami. Podobnie ocenić można nową kategorię budżetową – środki z Unii Europejskiej, które pierwszy raz zasilily polski budżet w 2005 r. Nasilona dodatnia dynamika tych dochodów w 2007 r., czyli pod koniec omawianej fazy, spowodowana była głównie nowo rozpoczętą perspektywą finansową 2007–2013. Wydatki budżetowe ogółem w analizowanej fazie wzrostowej cechowała dodatnia dynamika o charakterze rosnącym. Najbardziej gwałtowny wzrost dotyczył pozostałych wydatków ogółem i dotyczył 2007 r. (82,12% względem roku poprzedniego). Spadki w grupie wydatków budżetowych odnotowano w 2005 r. w kategoriach dotacji do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz Funduszu Emerytalno-Rentowego, w wydatkach majątkowych oraz na obsługę długu zagranicznego, jak również w 2006 r. w pozostałych wydatkach ogółem. Poza wymienionymi przykładami, wszystkie pozostałe wydatki wykazywały dynamikę rosnącą. Zaobserwowany wzrost dochodów budżetowych, a szczególnie dochodów podatkowych jest zgodny z postulatami dotyczącymi kształtowania się strony dochodowej budżetu w fazie pomyślnej koniunktury, jednakże zwiększające się wydatki budżetowe (z wyjątkami wymienionymi powyżej) są, niestety, z nimi sprzeczne. Bardzo pozytywnie należy ocenić wysokość deficytu budżetowego w Polsce w omawianym okresie. Deficyt zmniejszał się stopniowo, by w 2007 r. wynieść w ujęciu nominalnym niespełna 16 mld zł, podczas gdy w 2004 r. wynosił ponad 41 mld zł. Właśnie taki kierunek zmiany wyniku budżetu państwa w fazie wzrostu gospodarki jest zbieżny z oczekiwaniami na gruncie teoretycznym.

Kolejną wyodrębnioną fazą niskiej dynamiki wzrostu w gospodarce Polski wystąpiła w okresie od II kw. 2007 r. do I kw. 2009 r. Polityka fiskalna prowadzona w tym czasie spowodowała, iż dochody budżetowe ogółem rosły. Jednak o ile dodatnia dynamika charakteryzowała wszystkie rodzaje dochodów w 2007 r., to w kolejnych latach analizowanej fazy takiej zgodności nie stwierdzono. W 2008 r. malejąca dynamika dotyczyła dochodów niepodatkowych, natomiast w 2009 r. dochodów podatkowych ogółem oraz wszystkich poszczególnych dochodów podatkowych z wyjątkiem podatku akcyzowego, który systematycznie zwiększał zasilenie polskiego budżetu. Malejąca dynamika wspomnianych dochodów jest zgodna z założeniami teoretycznymi, jednak kształtowanie się dochodów budżetowych ogółem odbiega od teoretycznego modelu. W analizowanym okresie wydatki budżetowe

ogółem w zwiększały się. Dynamika poszczególnych grup wydatkowych charakteryzowała się naprzemiennymi wzrostami i spadkami. Największy przyrost dotyczył wydatków budżetowych z 2008 r. na dotacje do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (wzrost o 39% względem 2007 r.). Pomimo – omówionego we wcześniejszej fazie – znacznego wzrostu pozostałych wydatków ogółem w 2007 r. tendencja ta była kontynuowana i wydatki te w omawianej fazie spadku nieustannie charakteryzowała dynamika rosnąca. Poprawę dynamiki wzrostu obserwowanej w wielkości wydatków budżetowych w analizowanej fazie spadkowej cyklu względem teorii należy ocenić pozytywnie. Wydaje się jednak, iż zwiększały się one z małą intensywnością. Jednakże można sądzić, iż spowodowane było to szybkim wzrostem deficytu budżetowego. W takcie trwania analizowanej fazy spadkowej deficyt budżetowy wyraźnie wzrósł, charakteryzując się w 2008 r. dynamiką rosnącą w ujęciu nominalnym na poziomie 52,5% względem 2007 r. Nasilenie się procesów pogorszenia koniunktury jest jednak na gruncie teorii wystarczającym powodem dla wystąpienia większego deficytu budżetowego.

Odwrot od tendencji spadkowej i wejście z fazę wzrostową w gospodarce polskiej rozpoczęło się w II kw. 2009 r. i trwało do końca 2011 r. Należy jednak zauważyć, że czasie jej trwania, tj. w II kw. 2011 r., zaobserwowano krótkotrwałe obniżenie aktywności, jednak na podstawie przyjętych założeń okres ten został zaakceptowany jako faza wzrostowa cyklu. Dochody ogółem uległy obniżeniu wyłącznie w 2010 r. Wraz z poprawą koniunktury wzrastała dynamika dochodów podatkowych. Wśród dochodów podatkowych stale wzrastał jedynie podatek akcyzowy. Dynamikę pozostałych dochodów podatkowych cechowały przemiennie wzrosty i spadki. Malejąca dynamika dotyczyła podatku VAT w 2009 r. oraz podatków dochodowych PIT i CIT w latach 2009 i 2010. Generalnie najbardziej dynamicznie wzrastały dochody podatkowe i niepodatkowe w 2011 r. Wydatki budżetowe ogółem wzrastały w 2009 r. oraz 2011 r., natomiast w 2010 r. uległy obniżeniu. W 2010 r. z dużą dynamiką wzrosły wydatki na dotacje do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych o blisko 25%. Zdecydowaną większość wydatków cechowała dodatnia dynamika, jednak odnotowano spadki w wydatkach budżetowych na dotacje do Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w 2009 r. i 2011 r. oraz dotacje do Funduszu Emerytalno-Rentowego w 2010 r. Największy spadek dotyczył jednak pozostałych wydatków ogółem. Malejąca dynamika, nasilona głównie w ostatnim roku omawianej fazy, dotyczyła również wydatków inwestycyjnych, co w fazie wzrostowej jest racjonalne z punktu widzenia teorii ekonomii. Również zwiększające się podatkowe dochody budżetowe można uznać za zbieżne z teoretycznymi oczekiwaniami. W omawianej wzrostowej fazie wydatki budżetowe charakteryzowała bardzo zróżnicowana dynamika, dlatego trudno jest jednoznacznie odnieść je do postulatów teoretycznych. Ujemne saldo budżetowe zostało pogłębione, gdyż w 2010 r. deficyt zwiększył się o 87% względem roku poprzedniego. Można przypuszczać, iż ograniczone wydatki budżetowe w tym samym roku były determinowane brakiem możliwości dalszego wzrostu deficytu budżetowego, który w efekcie mógłby do-

prowadzić do inflacji. Pod koniec analizowanej fazy wzrostowej (w 2011 r.) zaobserwowano zmniejszoną dynamikę wzrostu deficytu budżetowego, co należy uznać za zgodne z teoretycznymi oczekiwaniami.

Ostatnia i zarazem najkrótsza z pełnych wyodrębnionych faz składała się z czterech kwartałów i przypadła na pełen 2012 r. Była to faza spadku charakteryzująca się wzrostem zarówno dochodów ogółem, jak i pozostałych analizowanych grup dochodów budżetowych. Jedyne podatki VAT wykazały nieznaczne zmniejszenie dynamiki (zaledwie na poziomie $-0,69\%$ w porównaniu z rokiem poprzednim). Wydatki budżetowe wykazały rosnącą dynamikę, z wyjątkiem wydatków inwestycyjnych, charakteryzujących się malejącą dynamiką, co można uznać za racjonalne w fazie niepomyślnej koniunktury. Oceniając politykę fiskalną realizowaną w tym okresie można sformułować wniosek, iż kierunek dochodów okazał się rozbieżny z keynesowskim postulatem teoretycznym. Jedyne kierunek zmian w kształtowaniu się podatku VAT można uznać za zgodny. Odwrotnie proporcjonalna zależność pomiędzy wydatkami budżetowymi (z wyjątkiem wydatków majątkowych) a zmianami aktywności gospodarczej potwierdza zgodność z wymogami sformułowanymi na gruncie rozwiązań teoretycznych. Zwiększony w omawianej fazie deficyt budżetowy (wzrost o około 21%) był wprawdzie zgodny z oczekiwanym jego kształtowaniem w fazie niskiej dynamiki wzrostu, ale niestety w kolejnym roku – mimo wejścia gospodarki w fazę wzrostową – ponownie się pogłębił.

ZAKOŃCZENIE

Na podstawie przeprowadzonych w artykule badań trudno jest jednoznacznie ocenić realizowaną w Polsce antycykliczną politykę fiskalną. Z przedstawionych rozważań dotyczących skuteczności prowadzonych w gospodarce polskiej działań antycyklicznych można wnioskować, że polityka charakteryzuje się niską efektywnością. Polityka fiskalna realizowana w Polsce nie była konsekwentna i słabo zorientowana na realizację celów antycyklicznych, co potwierdza postawioną we wstępie hipotezę. Kierując się stwierdzeniami ogólnymi można stwierdzić, że skuteczność polityki fiskalnej nie była wysoka, ponieważ kierunki zmian stosowania instrumentów tej polityki w czasie trwania cyklu koniunkturalnego były rozbieżne z postulatami teoretycznymi. Tylko niektóre instrumenty polityki fiskalnej były zgodne z oczekiwaniami istniejącymi na gruncie teoretycznym. Uwaga ta dotyczy głównie narzędzi fiskalnych po stronie dochodowej, ponieważ realizowana w Polsce polityka podatkowa miała zazwyczaj restrykcyjny charakter, bez względu na kierunek zmian aktywności gospodarczej. Jedyne kształtowanie się deficytu budżetowego w badanym okresie było zgodne z oczekiwaniami teoretycznymi. Oznacza to, że we wszystkich wyodrębnionych fazach spadkowych deficyt budżetowy zwiększał się. Również oczekiwane w fazach wzrostowych zmniejszanie się deficytu budżetowego pojawiało się. Należy jednak wyraźnie zaznaczyć, iż tendencja

spadkowa wysokości deficytu budżetowego w relacji do PKB ujawniała się dopiero pod koniec okresu wysokiej aktywności gospodarczej, na co przypuszczalnie główny wpływ miały występujące w gospodarce opóźnienia.

Zarówno wśród ekonomistów, jak i polityków, istnieje zgodność, że polityka państwa prowadzona w sposób procykliczny powinna być unikana. Na ostateczny kształt i charakter prowadzonej polityki ma jednak wpływ wiele czynników. O tym, jaka jest ta polityka w fazie wysokiej stopy wzrostu, decydują inne czynniki niż w fazie niskiej stopy wzrostu. Warunkiem *sine qua non* możliwości stosowania antycyklicznej polityki fiskalnej w okresie gospodarczego spadku jest prowadzenie bardziej restrykcyjnej polityki fiskalnej w okresie wzrostu. Jeśli w okresie wysokiej stopy wzrostu nie zostanie właściwie zaplanowane miejsce dla antycyklicznej polityki fiskalnej w okresie niskiej stopy wzrostu, to w fazie spadkowej w gospodarce będzie musiało dojść albo do zacieśnienia polityki fiskalnej albo do zwiększenia deficytu budżetowego. Niepoprawnie prowadzona polityka fiskalna wyrażona najczęściej niewłaściwym dostosowaniem budżetu w okresie gospodarczego wzrostu tłumaczy w dużym stopniu niewłaściwie prowadzona polityka fiskalna w fazie gospodarczego spadku [Balassone i Francese, 2004, s. 531]. Dlatego wystrzeganie się błędnej polityki fiskalnej w fazie wzrostowej można uznać za pierwszorzędny warunek dla prowadzenia właściwej polityki fiskalnej w czasie niskiej aktywności gospodarczej.

BIBLIOGRAFIA

- Barczyk R., 2001–2002, *Metodologiczne problemy diagnozowania współczesnych wahań koniunkturalnych*, „Polityka Gospodarcza”, nr 5–6, s. 43–58.
- Barczyk R., Konopczak K., Lubiński M., Marczewski K., 2010, *Synchronizacja wahań koniunkturalnych. Mechanizmy i konsekwencje*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań.
- Balassone F., Francese M., 2004, *Cyclical asymmetry in fiscal policy, debt accumulation and the Treaty of Maastricht*, „Economic Working Papers”, No. 531.
- Działo J., 2012, *Dlaczego trudno jest prowadzić „dobrą” politykę fiskalną?*, „Gospodarka Narodowa”, nr 1–2.
- Główny Urząd Statystyczny, 2015, *Wyjaśnienia metodyczne*, <http://stat.gov.pl/wskazniki-makroekonomiczne> (dostęp: 30.04.2015 r.).
- Kruszka M., 2009, *Synchronizacja wahań koniunkturalnych w krajach wysokorozwiniętych oraz państwach okresu transformacji*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, nr 115, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, s. 193–215.
- Spychała J., 2015, *Ocena cech morfologicznych wahań cyklicznych w Polsce w latach 2001–2013*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 401, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, s. 452–461, <https://dx.doi.org/10.15611/pn.2015.401.41>.
- Tichy G.J., 1976, *Konjunkturschwankungen. Theorie, Messung, Prognose*, Berlin.

Streszczenie

W artykule zbadano wpływ narzędzi stosowanych w polityce fiskalnej na zmiany aktywności gospodarczej. Zważywszy na to, że sposób oddziaływania poszczególnych instrumentów fiskalnych nie zawsze jest zgodny z założeniami na gruncie teoretycznym, to w praktyce instrumenty te wykazują działanie stabilizujące lub destabilizujące. Celem głównym artykułu jest próba empirycznego zbadania charakteru oddziaływania wybranych, mierzalnych instrumentów polityki fiskalnej na zmiany aktywności gospodarczej w Polsce w latach 2001–2013. Na tej podstawie oceniona została skuteczność tych instrumentów w prowadzonej polityce antycyklicznej. Analiza uzupełniona została prezentacją najistotniejszych cech morfologicznych wahań koniunkturalnych wyodrębnionych w gospodarce polskiej podstawie wysokości PKB, urealnionych wskaźnikiem CPI. Empiryczna analiza cech morfologicznych wahań koniunkturalnych umożliwiła zbadanie związków pomiędzy zmianami aktywności gospodarczej a kwantyfikowalnymi strumieniami pokazującymi efekty oddziaływania instrumentów polityki fiskalnej. W pracy przyjęto hipotezę, iż realizowana w Polsce polityka fiskalna w niskim stopniu zorientowana jest na realizację celów antycyklicznych. Z przedstawionych rozważań dotyczących skuteczności prowadzonych w gospodarce polskiej działań antycyklicznych można wnioskować, że polityka ta charakteryzuje się niską efektywnością. Polityka fiskalna realizowana w Polsce nie była konsekwentna i słabo zorientowana na realizację celów antycyklicznych, co potwierdziło sformułowaną we wstępie hipotezę. Kierunki zmian stosowania większości instrumentów fiskalnych w czasie trwania cyklu koniunkturalnego były rozbieżne z postulatami teoretycznymi, a uwaga ta dotyczy głównie instrumentów podatkowych.

Słowa kluczowe: polityka fiskalna, wahania koniunkturalne

The impact of fiscal policy instruments to fluctuations cyclical in the Polish economy

Summary

The article examined the impact of the tools used in fiscal policy to changes in economic activity. Given the way the impact of the various fiscal instruments is not always consistent with the assumptions theoretically, in practice these instruments show a stabilizing or destabilizing. The main objective of this article is to attempt to empirically investigate the nature of the impact of selected measurable instruments of fiscal policy on economic activity in Poland in the years 2001–2013. On this basis, it was assessed the effectiveness of these instruments in the policy pursued counter-cyclical. The analysis was supplemented presentation of the most important morphological characteristics of cyclical fluctuations in the economy distinguished Polish basis of the GDP of adjusted CPI. The study hypothesized that implemented in Poland, fiscal policy in a low degree is aimed at achieving the objectives of counter-cyclical. With the considerations concerning the effectiveness of the Polish economy, counter-cyclical measures can be concluded that this policy is characterized by low efficiency. Fiscal policy implemented in Poland was not consistent and poorly oriented to the achievement of the objectives of counter-cyclical, which confirmed the hypothesis formulated in the introduction. Directions of changes in the use of the majority of fiscal instruments in the course of the business cycle have been inconsistent with the demands of theoretical and attention that focuses on tax instruments.

Keywords: economic fluctuations, business cycle

JEL: E32, E62, E63